

СУЧАСНА ІСТОРІОГРАФІЯ ФЕНОМЕНУ ІМІГРАНТСЬКИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КОЛЕКТИВІВ В УКРАЇНІ

Здійснено історіографічний огляд та систематизовано сучасні українські та зарубіжні дослідження, які висвітлюють етап становлення та діяльності на території України інтернаціональних колективів в 20-30-ті роки ХХ ст.

Радянська історіографія розглядала створення інтерколективів як пролетарський рух, продиктований виключно ідеологічними мотивами. Довгий час замовчувались негативні тенденції, притаманні як переселенській компанії, загалом, так і самим колективам, зокрема. Сучасні ж українські дослідження спрямовані на руйнацію ідеологічних стереотипів мислення та покликані надати неупереджені факти реальних причин організації іммігрантських комун. Базовані на архівних матеріалах, вони розкривають не лише позитивні, а й негативні моменти, трагічний фінал багатьох комун і комунарів у часи колективізації. Разом з тим сучасні російські дослідження представляють собою завуальовану спробу реанімації концепції, яка склалась в радянський час.

Ключові слова: історіографія, іммігрантські колективи, Україна, сільськогосподарський сектор економіки.

Одним з феноменів ХХ ст. стала поява на теренах України іммігрантських сільськогосподарських колективів, які щиро вірили в свою «місію» - відновлення сільськогосподарського сектору економіки. Насправді ж, це була вдало завуальована політика більшовицької держави, яка мала на меті продемонструвати переваги ведення колективного господарства на прикладі гарно організованих, високотехнічно оснащених і матеріально забезпечених колективів переселенців. Залучення колишніх емігрантів до розбудови радянської економіки було важливим аспектом політики більшовиків з огляду на інтерпретацію СРСР як прообразу майбутньої світової «держави пролетаріату», бази «світової революції». До початку форсованої індустріалізації головним напрямком залучення іноземців у традиційно аграрну країну стало переселення іммігрантських сільськогосподарських комун, які у переважній більшості склалися з вихідців із колишньої Російської імперії. Повернення «вимушених до еміграції» з капіталістичної країни до нової, вже соціалістичної, мало для більшовицького режиму важливе ідеологічне значення. Комуністичний режим намагався використати прагнення значної частини зарубіжної української громадськості до повернення на батьківщину з метою вирішення внутрішньо та зовнішньополітичних завдань. Переселення із провідної на той час капіталістичної країни до радянської держави мало підживлювати пропагандистське твердження про переваги нового суспільного ладу. Разом з тим, у процесі діяльності Товариства технічної допомоги відбувалась мобілізація необхідних матеріально-технічних та технологічних ресурсів для відродження зруйнованої під час громадянської війни економіки. Внутрішньополітична складова зводилася до створення за рахунок виробничих товариств українських реемігрантів високопродуктивних зразкових господарств, які слугували б для місцевого населення переконливим доказом переваг колективної форми сільського господарства. У цьому контексті комуні повинні були стати засобом залучення до колективних методів ведення сільського господарства місцевого населення.

Метою роботи є історіографічний огляд та аналіз праць сучасних дослідників які на нових методологічних й концептуальних засадах займаються дослідженням іммігрантських сільськогосподарських колективів 20-30-х років ХХ ст.

Творчий доробок істориків, присвячений широкому колу питань іммігрантських колективів, які переселялись на територію підрадянської України починаючи з початку 1920-го року, умовно можна поділити на два історіографічні

періоди. Перший – радянська історіографія, другий період – сучасна історіографія, яка поділяється на вітчизняну та зарубіжну. Перший період означеної проблеми ми вже охарактеризували у попередніх дослідженнях [26].

Новий період у вивченні проблеми розпочався із здобуттям Україною державної незалежності у 1991 р., коли з'явилась реальна не лише можливість, але й потреба позбутися ідеологічних стереотипів мислення, неупереджено оцінити внесок іммігрантських колективів у ті процеси, які відбувались у селі періоду непу. Це, власне, вже етап національної історії, який поклав початок створенню новітньої історіографії іммігрантського руху. Нова пізнавальна ситуація відкрила можливості для розробки нових підходів до вивчення історичних джерел, реконструкції історичного минулого. Цей період відрізняється розширенням комплексу введених у науковий обіг джерел.

На якісно нових підходах вивчення даної проблематики базується праця О.Л. Лещенка [16]. Вміщена на 12 сторінках, вона проливає світло на витoki і результати руху американізованих українців на підтримку будівництва нового життя в УСРР у 1920-х роках. Поряд з розкриттям значення рееміграції в Україну змальовано не тільки позитивні, а й негативні моменти, трагічний фінал багатьох комун і комунарів у часи колективізації. Позитивним моментом даної публікації являється залучення архівних матеріалів.

Поряд з працями, які ґрунтувалися на нових методологічних й концептуальних засадах, було створено комплексне дослідження В.В. Іваненка та А.І. Голуба «Джерело народної дипломатії», яке страждає односторонністю підходів. Серед завдань праці було визначено прагнення «критично переосмислити застарілі стереотипи та догмати» [7]. Проте її аналіз дає підстави твердити, що справжня мета розходиласть із задекларованою і полягала у спробі реабілітації комуністичного інтернаціоналізму. Окреме місце праці відведено аналізу діяльності ТТДРР та його української секції, утвореної в Канаді. Захищаючи ідею «пролетарського інтернаціоналізму», автори залишили поза увагою реальні проблеми діяльності товариства.

Фактично поза увагою вчених-істориків залишилося висвітлення реального стану іноземних колективів, а також дослідження механізму їх функціонування. Так і не з'явилося жодної праці присвяченої дослідженню взаємовідносин комун з місцевим населенням. Однак нині, коли переосмислюється багато сторінок історії нашої держави, такий односторонній підхід до трудової імміграції вже не влаштовує дослідників, він являється спрощеним і заідеологізованим. Імміграційна політика влади, сама імміграція 1920-х років, в тому числі й трудова, в дійсності були більш складними, неоднозначними і суперечними явищами, які потребують уважного вивчення, додаткового аналізу і об'єктивних оцінок.

В 1990-х роках активно досліджується антиселянська політика сталінського режиму, що виявилась у примусовій суцільній колективізації, «воєнно-комуністичних» методах хлібозаготівель в кінці 20-х – на початку 30-х років, яка у кінцевому результаті призвела до масштабного голоду 1932-1933 рр. У цьому контексті вийшли друком дві важливі збірки архівних матеріалів про колективізацію і голод, у документах яких є згадки і про колективи, створені іммігрантами та реемігрантами. В одному з документів збірки «Голод 1932-1933 років на Україні: очима істориків, мовою документів» згадується артіль «Червоний прапор». Наголос зроблено на зловживанні її членів, які під виглядом збору посівного матеріалу відбирали у людей останнє [1, с.479]. В іншій збірці – «Колективізація сільського господарства і голод на Полтавщині. 1929-1933» вміщено акт обстеження комуні «Благодєва» [11, с. 65].

Окремий розділ монографії В.В. Павленко «Солідарність трудящих Української РСР з революційною боротьбою робітників і селян Болгарії. 1923-1934 рр.» присвячений залученню емігрантів до здійснення соціалістичних перетворень

сільського господарства [18]. В. Павленко оглядово подає історію діяльності болгарської комуні «Благоєва» надаючи особливу роль при її створенні ЦК МОДРу. Відходом від усталених стереотипів характеризується чергова праця дослідниці, яка вийшла друком 1995 р. В ній, на основі широкого кола документальних джерел і сучасної методології, проведено комплексне дослідження основних форм і напрямів українсько-болгарських взаємин, проаналізовані і переосмислені зв'язки громадськості цих країн. Окрема увага зосереджується дослідницею на допомозі болгарської громадськості під час голоду 1921-1923 років. Автор критично відзначила, що від значної допомоги, яка проходила через Україну в напрямку російського Поволжя, у постраждалі українські південні райони потрапляли крихти [19].

В 2005-2010 рр. вийшли статті, які піднімають нові погляди на саму сутність іммігрантської кампанії. Серед робіт даного періоду, присвячених окремим аспектам іммігрантської проблематики в Україні, слід виокремити публікації О. Єрмака [4], О. Крамара [12; 14], О. Ковальчук з Т. Марусик [8; 9; 10].

Змістовністю представленого матеріалу і широтою зображення загальних картин відзначається дисертація українського дослідника О.С. Крамара у якій інтернаціональним колективам відведено окремий параграф. Автор зробив глибокий екскурс в історію імміграційного руху у контексті діяльності громадських об'єднань. Зокрема, звернувся до проблем взаємовідносин між колективами й радянською владою [13].

У цей період з'являється також цілий ряд нових робіт з аграрної історії України, присвячених висвітленню широкого кола питань, що стосуються життя українського селянства. Серед них, насамперед, слід виділити праці С.В. Кульчицького [15], де з нових позицій розкривається анатомія комуністичної диктатури, простежується трансформація більшовицької партії у державну олігархічну структуру, В.І. Марочка [17], де яскраво проілюстровано історію взаємин селянства з кооперацією та доробок історика-аграрника І.В. Хмілья [25], який через призму земельного законодавства змальовує соціалістичні перетворення на селі. Отже, доробки цих науковців допомагають зрозуміти специфічні умови, в яких функціонували іммігрантські колективи.

З-поміж сучасної зарубіжної історіографії окрему увагу варто приділити російським дослідникам. Одним з перших авторів, об'єктом дослідження якого стало зацікавлення питанням правових основ імміграційної політики радянської Росії 1917-1927 рр., був Ю. Фельштинський. Він звернув увагу на те, що цей аспект майже не досліджений. В своїй роботі він спирається виключно на опубліковані нормативні акти [24]. Не дискутуючи щодо самої монографії та її впливу на перебіг досліджень, зазначимо, що вона дала можливість прослідкувати еволюцію ставлення радянської влади до імміграційної кампанії.

Незаперечним лідером у вивченні теми іммігрантських сільгоспколективів стала Г.Я. Тарле. У чисельних публікаціях 60-х років дослідниця прагнення реемігрантів до повернення на батьківщину однозначно розглядала як пролетарський рух, продиктований виключно ідеологічними мотивами [20; 21; 22]. Пізніше, переглядаючи власні погляди, Г. Тарле у спеціальній монографії окрему увагу акцентує на прагматичній зацікавленості радянської держави в реемігрантах. Визнає, що трансформація комун на колгоспи призвела до втрати колективами власної автономії та самостійності [23].

В наступні роки вийшла спільна узагальнююча стаття С.В. Журавльова та В.С. Тяжелнікова в якій, на основі нових концептуальних підходів і методологічних принципів, висвітлені окремі моменти іноземних колективів в Україні в 20-ті-30-ті рр. XX ст. [5]

Змістовністю підходів до аналізу проблеми відзначається дослідження російської вченої Е. Данилової, в якому вперше на сучасних методологічних засадах, через призму імміграційної політики, прослідковано складний процес легальної

трудова міграція та створення трудових комун з іммігрантів та реемігрантів в 1920-ті роки [3]. Значну увагу дослідника приділяє низці проблемних моментів з повсякденного життя колективів та наголошує на необхідності поглибленого вивчення питань, пов'язаних із взаємовідносинами комун з місцевими органами влади й оточуючим населенням [3, с. 20].

В наступні роки у Росії з'явилися дисертаційні дослідження О.Ю. Давлетшиної [2] та Е.В. Іпатенко [6] в яких на підставі нових концептуальних підходів розкривається досвід міжнародного співробітництва у виробничо-технічній сфері та подано аналіз джерел з історії іммігрантської політики СРСР 1920-х років.

Разом з тим, російські сучасні джерела представляють собою завуальовану спробу реанімації концепції, яка склалася в радянський час. Все це створює необхідне підґрунтя для глибокого переосмислення причин, ходу та наслідків іммігрантської кампанії радянської доби, дозволяє по-новому оцінити деякі важливі аспекти руху солідарності міжнародної громадськості, спричинені кампанією допомоги голодуючому населенню.

Таким чином, історіографічний огляд свідчить про вивчення різних аспектів діяльності іммігрантських сільськогосподарських колективів на теренах України, яке відбувалося упродовж низки періодів – від обмеження плюралізму думок та замовчування окремих сторінок – до формування нового об'єктивного висвітлення проблематики. В сучасній історіографії яскраво виражена спрямованість на руйнацію радянських стереотипів стосовно мети створення та наслідків діяльності інтернаціональних колективів.

1. Голод 1932-1933 років на Україні: очима істориків, мовою документів / Ред. кол.: Ф.М. Рудич (голова) та ін.; Упоряд. Р.Я. Пиріг. – К.: Політвидав України, 1990. – 605 с.
2. Давлетшина О.Ю. Опыт международного сотрудничества в производственно-технической сфере в 20-30-е годы XX века: дис ... канд. ист. наук / О.Ю. Давлетшина. – Кемерово, 2003. – 203 с.
3. Данилова Е.Н. Иммиграционная политика и создание трудовых коммун из иммигрантов и реэмигрантов в СССР в 1920-е годы / Е.Н. Данилова // Вестник Московского университета. Серия 8. История. – М., 2002. – № 1. – С. 3-20.
4. Єрмак О. Доля болгарських комуністів: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.poltava-repres.narod.ru/statti/nac_men.htm.
5. Журавлев С.В., Тяжельникова В.С. Иностранная колония в Советской России в 1920-1930-е годы (Постановка проблемы и методы исследования) / С.В. Журавлев, В.С. Тяжельникова // Отечественная история. – М. – 1994. – № 1. – С. 179-189.
6. Іпатенко Е.В. Источники по истории иммиграционной политики Советской России (СССР) 1920-х годов: дис... канд. ист. наук / Е.В. Іпатенко. – Кемерово, 2005. – 179 с.
7. Іваненко В.В., Голуб А.І. Джерело народної дипломатії: міжнародні зв'язки трудящих України в 20-30-ті роки / В.В. Іваненко, А.І. Голуб. – Дніпропетровськ: Вид-во ДДУ, 1992. – 159 с.
8. Ковальчук О., Марусик Т. Допомога української діаспори Північної Америки українському народу / О. Ковальчук, Т. Марусик // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика. – Вип.8. – К., 2005. – С.158-184.
9. Ковальчук О., Марусик Т. Допомога українців Канади українському народу (20-40-ві рр. ХХ ст.) / О. Ковальчук, Т. Марусик // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. – К., 2006. – Серія 6. – Вип. 3. – С. 179-194.
10. Ковальчук О., Марусик Т. Солідарність української діаспори Північної Америки з українським народом (20-30-ті рр. ХХ ст.) / О. Ковальчук, Т. Марусик // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. – 2007. – №16. – С.200-225.
11. Колективізація сільського господарства і голод на Полтавщині. 1929-1933: Збірник документів і матеріалів / П. Шемет (ред.). – Полтава, 1997. – 264 с.
12. Крамар О.С. До проблеми реемігрантських комун в Україні (20-ті роки ХХ століття) / О.С. Крамар // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. – К., 2010. – Серія 6. – Вип. 7. – С.73-80.
13. Крамар О.С. Міжнародні зв'язки громадських об'єднань України (20-ті – початок 30-х років ХХ століття): дис... канд. ист. наук / О.С. Крамар. – К., 2010. – 223 с.

14. Крамар О.С. Товариства технічної допомоги та рееміграція української громадськості у політиці комуністичного режиму (1921-1925 рр.) / О.С. Крамар // Гілея: Зб. наук. праць. – К., 2009. – Вип. 20. – С.70-79.
15. Кульчицький С.В. УСРР в добу нової економічної політики (1921-1928 рр.): Спроба побудови концептуальних засад реальної історії / С.В. Кульчицький / НАН України, Інститут історії України. – К., 1995. – 204 с.
16. Лещенко О.Л. З історії сільськогосподарських комун канадських українців на Україні / О.Л. Лещенко // Український історичний журнал. – К., 1991. – №10. – С.58-69.
17. Марочко В.І. Українська селянська кооперація. Історико-теоретичний аспект (1861-1929) / В.І. Марочко / НАН України. Інститут історії України. – К.: М.Р. Kots Publishing, 1995. – 216 с.
18. Павленко В.В. Солидарность трудящихся Украинской ССР с революционной борьбой рабочих и крестьян Болгарии. 1923-1934 гг. / В.В. Павленко. – К.: Наук. думка, 1977. – 140 с.
19. Павленко В.В. Українсько-болгарські відносини 1918 – 1939 рр. / В.В. Павленко. – К.: Ін-т історії України НАН України, 1995. – 224 с.
20. Тарле Г.Я. Об участии рабочих организаций США в восстановлении народного хозяйства Советской России в 1921-1925 гг. / Г.Я. Тарле // Международные отношения. Политика. Дипломатия XVI-XX веков: Сб. статей к 80-летию академика И.М. Майского. – М.: Наука, 1964. – С. 282-296.
21. Тарле Г.Я. Советская историческая литература об интернациональных связях трудящихся (1921-1925) // Строительство Советского государства. Сб. статей. – М.: Наука, 1972. – С. 233.
22. Тарле Г.Я. Страницы истории пролетарской солидарности / Г.Я. Тарле // Вопросы истории. – М., 1963. – №7. – С. 204-210.
23. Тарле Г.Я. Российское зарубежье и Родина / Г.Я. Тарле / Ин-т рос. истории, Ассоц. по связям с соотечественниками за рубежом. – М.: ИНИОН, 1993. – 98 с.
24. Фельштинский Ю.К. К истории нашей закрытости. Законодательные основы иммиграционной политики / Ю.К. Фельштинский. – М.: ТЕРРА, 1991. – 184 с.
25. Хміль І.В. Під гаслом комуні (аграрна політика РКП(б) у 1919 р.) / І.В. Хміль. – К.: Ін-т іст. Укр. НАН Укр., 2002. – 118 с.
26. Черніговець Н.М. Іммігрантські сільськогосподарські колективи у висвітленні радянської історіографії / Н.М. Черніговець // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. – Серія 6. – Вип. 11. – К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2014. – С. 261-270.

References

1. Golod 1932-1933 rokov na Ukraini: ochyma istoriykiv, movoiu dokumentiv / Red. kol.: F.M. Rudych (golova) ta in.; Uporiad. R.Ya. Pyrig. – K.: Polityvdav Ukrainy, 1990. – 605 s.
2. Davletshyna O.Yu. Opyt mezhdunarodnogo sotrudnichestva v proizvodstvenno-tehnicheskoy sfere v 20-30-e gody XX veka: dis... kand. ist. nauk / O.Yu. Davletshina. – Kemerovo, 2003. – 203 s.
3. Danilova E.N. Immigratsyonnaia politika i sozdanie trudovykh kommun iz immigrantov i reemigrantov v SSSR v 1920-e gody / E.N. Danilova // Vestnik Moskovskogo universiteta. Seriya 8. Istoriiia. – M., 2002. – № 1. – S. 3-20.
4. Yermak O. Dolia bolgarskikh komunistiv: [Elektron. resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.poltava-repres.narod.ru/statti/nac_men.htm.
5. Zhuravlev S.V., Tiazhelnikova V.S. Inostrannaia koloniia v Sovetskoy Rossii v 1920-1930-e gody (Postanovka problemy i metody issledovaniia) / S.V. Zhuravlev, V.S. Tiazhelnikova // Otechestvennaia istoriia. – M. – 1994. – № 1. – S. 179-189.
6. Ipatenko E.V. Istochniki po istorii immigratsyonnoy politiki Sovetskoy Rossii (SSSR) 1920-kh godov: dis... kand. ist. nauk / E.V. Ipatenko. – Kemerovo, 2005. – 179 s.
7. Ivanenko V.V., Golub A.I. Dzhirelo narodnoi dyplomatii: mizhnarodni zviazky trudiashchykh Ukrainy v 20-30-ti roky / V.V. Ivanenko, A.I. Golub. – Dnipropetrovsk: Vyd-vo DDU, 1992. – 159 s.
8. Kovalchuk O., Marusyk T. Dopomoga ukrainskoi diaspory Pivnichnoi Ameryky ukrainskomu narodu / O. Kovalchuk, T. Marusyk // Ukraina XX st.: kultura, ideologiiia, polityka. – Vyp. 8. – K., 2005. – S. 158-184.
9. Kovalchuk O., Marusyk T. Dopomoga ukraintsiv Kanady ukrainskomu narodu (20-40-vi rr. XX st.) / O. Kovalchuk, T. Marusyk // Naukovyi chasopys NPU im. M.P. Dragomanova. – K., 2006. – Seriia 6. – Vyp.3. – S. 179-194.
10. Kovalchuk O., Marusyk T. Solidarnist ukrainskoi diaspory Pivnichnoi Ameryky z ukrainskym narodom (20-30-ti rr. XX st.) / O. Kovalchuk, T. Marusyk // Problemy istorii Ukrainy: fakty, sudzhennia, poshuky. – 2007. – № 16. – S. 200-225.

11. Kolektivizatsiia silskogo gospodarstva i golod na Poltavshchyni. 1929-1933: Zbirnyk dokumentiv i materialiv / P. Shemet (red.). – Poltava, 1997. – 264 s.
12. *Kramar O.S.* Do problemy reemigrantskikh komun v Ukraini (20-ti roky XX stolittia) / O.S. Kramar // Naukovyi chasopys NPU im. M. P. Dragomanova. – K., 2010. – Serii 6. – Vyp. 7. – S. 73-80.
13. *Kramar O.S.* Mizhnarodni zviyazky gromadskykh obiednan Ukrainy (20-ti – pochatok 30-kh rokov XX stolittia): dis... kand. ist. nauk / O.S. Kramar. – K., 2010. – 223 s.
14. *Kramar O.S.* Tovarystva tehnicnoi dopomogy ta reemigratsiia ukrainskoi gromadskosti u polititsi komunistichnogo rezhymu (1921-1925 rr.) / O.S. Kramar // Gileia: Zb. nauk. prats. – K., 2009. – Vyp. 20. – S.70-79.
15. *Kulchytskyi S.V.* USRR v dobu novoi ekonomichnoi polityky (1921-1928 rr.): Sproba pobudovy kontseptualnykh zasad realnoi istorii / S.V. Kulchytskyi / NAN Ukrainy, Institut istorii Ukrainy. – K., 1995. – 204 s.
16. *Leshchenko O.L.* Z istorii silskohospodarskykh komun kanadskykh ukraintsiv na Ukraini / O.L. Leshchenko // Ukrainskyi istorychnyi zhurnal. – K., 1991. – № 10. – S. 58-69.
17. *Marochko V.I.* Ukrainska selianska kooperatsiia. Istoryko-teoretychnyi aspekt (1861-1929) / V.I. Marochko / NAN Ukrainy, Institut istorii Ukrainy. – K.: M.P. Kots Publishing, 1995. – 216 s.
18. *Pavlenko V.V.* Solidarnost trudiashchykh Ukrainy SSR s revoliutsionnoy borboi rabochikh i krestian Bolgarii. 1923-1934 gg. / V.V. Pavlenko. – K.: Nauk. dumka, 1977. – 140 s.
19. *Pavlenko V.V.* Ukrainsko-bolharski vidnosyny 1918 – 1939 rr. / V.V. Pavlenko. – K.: In-t istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 1995. – 224 s.
20. *Tarle G.Ya.* Ob uchastii rabochikh organizatsiy USA v vosstanovlenii narodnogo khoziaystva Sovetskoy Rossii v 1921-1925 gg. / G.Ya. Tarle // Mezhdunarodnye otnosheniia. Politika. Diplomatii XVI-XX vekov: Sb. statey k 80-letiiu akademika I.M. Mayskogo. – M.: Nauka, 1964. – S. 282-296.
21. *Tarle G. Ya.* Sovetskaia istoricheskaia literatura ob internatsyonalnykh svyaziakh trudiashchykh (1921-1925) // Stroitelstvo Sovetskogo gosudarstva. Sb. statey. – M.: Nauka, 1972. – S. 233.
22. *Tarle G. Ya.* Stranitsy istorii proletarskoy solidarnosti / G.Ya. Tarle // Voprosy istorii. – M., 1963. – № 7. – S. 204-210.
23. *Tarle G. Ya.* Rossiyskoe zarubezhe i Rodina / G.Ya. Tarle / In-t ros. istorii, Assots. po svyaziam s sootchestvennikami za rubezhom. – M.: INION, 1993. – 98 s.
24. *Felshinskiy Yu.K.* K istorii nashey zakrytosti. Zakonodatelnye osnovy immigratsionnoy polityki / Yu.K. Felshinskiy. – M.: TERRA, 1991. – 184 s.
25. *Hmil I.V.* Pid gaslom komuni (agrarna polityka RKP(b) u 1919 r.) / I.V. Hmil. – K.: Ins-t ist. Ukr. NAN Ukr., 2002. – 118 s.
26. *Chernigovets N.M.* Immigrantski sil'skogospodarski kolektyvy u visvitleni radianskoi istoriohrafii / N.M. Chernigovets // Naukovyi chasopys NPU im. M.P. Dragomanova. – Serii 6. – Vyp. 11. – K.: Vyd-vo NPU im. M.P. Dragomanova, 2014. – S. 261-270.

Черніговець Н.Н.

Современная историография феномена иммигрантских сельскохозяйственных коллективов в Украине.

Осуществлен историографический анализ и систематизированы современные украинские и зарубежные исследования, освещающие этап становления и деятельности на территории Украины интернациональных коллективов в 20-30-е годы XX в.

Советская историография рассматривала создание интерколлективов как пролетарское движение, продиктованное исключительно идеологическими мотивами. Долгое время замалчивался ряд негативных тенденций, присущих как переселенческой компании в целом, так и самим коллективам в частности. Современные же украинские исследования направлены на разрушение идеологических стереотипов мышления и призваны представить беспристрастные факты реальных причин организации иммигрантских коммун. Основанные на архивных материалах, они раскрывают не только положительные, но и отрицательные моменты, трагический финал многих коммун и коммунаров во времена коллективизации. Вместе с тем российские современные исследования представляют собой завуалированную попытку реанимации концепции, которая сложилась в советское время.

Ключевые слова: историография, иммигрантские коллективы, Украина, сельскохозяйственный сектор экономики.

Chernigovets N.M.

Modern historiography of a phenomenon of immigrant agricultural collectives in Ukraine.

Historiography analysis is carried out the modern Ukrainian and foreign research which light up the stage of becoming and activity on the territory of Ukraine international collectives in the 20-30-s years of the twentieth century.

The Soviet historiography considered creation of international collectives as the proletarian movement dictated by exclusively ideological motives. Long time negative tendencies, inherent in both the resettlement company, and collectives were suppressed. Modern Ukrainian researches are directed on destruction of ideological stereotypes of thinking. They are urged to present the impartial facts of the real reasons of the organization of immigrant communes. Based on archival materials, they open not only the positive, but also negative moments, the tragic final of many communes at the time of collectivization. At the same time the Russian modern researches represent the veiled attempt of reanimation of the concept which developed in Soviet period.

Key words: historiography, immigrant collectives, Ukraine, agricultural sector of economy.

УДК 930.1(477):612.391«1932/1933»

Є.А. ПAVЛОВСЬКИЙ

ПОДІЇ ГОЛОДОМОРУ 1932-1933 РР. В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬНОМУ ВИМІРІ

Статтю присвячено висвітленню на основі наукових праць однієї з найбільш трагічних сторінок в багатостраждальній історії України, а саме подіям голодомору 1932-1933 рр. в сучасному суспільному вимірі. Аналізується ставлення сучасного українського суспільства до тих трагічних подій. Також дається характеристика цій науковій проблемі в радянській та сучасній українській історіографії. Подається також аналіз значення трагічних подій голодомору 1932-1933 рр. для сучасного українського суспільства.

Ключові слова: історіографія, голодомор, суспільство, суспільний вимір, геноцид, тоталітарний режим.

Як відомо проблема Великого Голодомору в Україні 1932-1933 рр. була зовсім відсутня у радянській історіографії. Саме тому ця широкомасштабна трагедія була невідомою серед широких кіл молодого українського громадянства навіть впродовж перших років нової української державності. Голодомор 1932-1933 рр. має дуже важливе значення для сучасного українського суспільства вже тому, що ця величезна трагедія нашого народу повністю показала всю злочинну суть сталінського тоталітарного режиму [1, с. 25-45]. Страшний геноцид українського народу призвів практично до винищення частини української нації злочинним сталінським режимом. Нашому сучасному суспільству необхідно добре пам'ятати трагічні уроки цієї жахливої трагедії та намагатися робити з неї правильні висновки. В історії бурхливого 20 століття голодомор 1932-1933 рр. був найтрагічнішою сторінкою нашої історії геноцидом української нації.

Масове фізичне знищення українського селянства штучним голодом було свідомим терористичним актом політичної системи проти мирних людей. Розпочавши голодомор тоталітарний режим мав на меті знищити не тільки непокірних українських селян, але й увесь український народ. Український народ своєю непокірністю владі злочинного режиму дратував цю владу, яка і вирішила підкорити народ своїй волі фактично знищивши його тотальним штучним голодом в 1932-1933 рр. [2, с. 30.] Проблема осмислення та сприйняття голодомору сьогодні в Україні також покладена у кілька площин буття української нації. Насамперед потрібно усвідомити, що ця сторінка історії – це не сльози, а гіркий досвід взаємовідносин народів та ідеологічних парадигм, чи їх конфлікту. Окрім демографічних втрат, наслідки яких безумовно позначились на сучасному генфонді нації, науковці відзначають значну колективно-психологічну травму народної свідомості. Більшість дослідників характеризують українців як постгеноцидну націю, що пояснює відсутність чіткої державницької лінії розвитку держави та суспільства. Сьогодні творцями історії стає молоде покоління українців. Покоління, чия свідомість формувалась в контексті незалежної держави, покоління, яке сьогодні є якісно іншим від існуючих еліт, покоління, яке саме стає елітою та здатне впливати на суспільні процеси. Сьогодні ми повинні забути, що хтось має нас жаліти чи вирішувати наші проблеми [3, с. 20-22].